УДК 330.3:633.2

С. Ю. Дьяконова,
аспірант, Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки"

МЕТОДИКА РОЗРАХУНКУ ТА АНАЛІЗ ДОДАТКОВИХ ПОКАЗНИКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙ У КОРМОВИРОБНИЦТВО НА МАКРОРІВНІ

S. Dyakonova,
Phd student. 'Institute of Agrarian Economics' National Scientific Centre

THE METHOD OF CALCULATION AND ANALYSIS OF ADDITIONAL INDICATORS OF ECONOMIC EFFICIENCY INVESTMENTS IN FODDER PRODUCTION AT THE MACRO LEVEL

У статті розглянуто систему додаткових показників оцінки економічної ефективності інвестицій у кормовиробництво, який дає змогу повніше виявляти резерви її підвищення та збільшити інвестиційну привабливість галузі. До системи додаткових показників економічної ефективності їх інвестицій пропонується включити показники загального доходу, чистого прибутку, грошового потоку, повного ефекту з розрахунку на 1 га сільськогосподарських кормових угідь, середньорічного працівника, гривню функціонуючого капіталу. Особливого значення набуває підвищення економічної ефективності інвестицій у кормовиробництві в умовах ринкових відносин, коли кінцева оцінка діяльності того чи іншого підприємства здійснюється на ринку відповідного товару, бо в умовах конкуренції виграє той товаровиробник, який має нижчу собівартість продукції та високу її якість.

In the article the system of additional indicators to measure the economic efficiency of investments in fodder production, which enables better detect increasing its reserves and attractive to investors. The system of additional indicators of economic efficiency of investment is proposed to include indicators of total income, net income, cash flow, full effect per 1 hectares of agricultural grasslands, the average worker hryvnia functioning capital. Of particular importance is increasing the economic efficiency of investments in fodder production in market conditions, when the final assessment of the performance of an enterprise carried on each commodity, because in a competitive wins commodity that has a lower cost of production and high quality.

Ключові слова: інвестиції, ефективність, показники ефективності, загальний дохід, чистий прибуток, грошовий потік, повний ефект.
Key words: investment, efficiency, total revenue, net income, cash flow, the full effect.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Питання ефективності інвестицій є ключовими для виду економічної діяльності, зокрема й з виробництва кормів. Невизначеність майбутніх умов виробництва та їх постійна зміна, наявність значних ризиків, необхідність залучення різноманітних ресурсів, а також конкурентна боротьба та інші чинники, зумовлюють складність питань ефективності вкладень для вивчення. Проте розглядати їх необхідно у всіх випадках, оскільки відсутність ефективності може призвести до повної або часткової втрати бізнесу. У зв'язку із зазначеним, на практиці доцільно використовувати різноманітні методи та підходи до визначення ефективності інвестицій, що враховують, зокрема, особливості сільськогосподарського виробництва та галузі кормовиробництва.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питаннями інвестицій та інвестиційного процесу займалися як зарубіжні так і вітчизняні вчені, зокрема В. Беренс, Л. Гітман, П. Самуельсон, Я. Хонко, І.А. Бланк, А.Д. Діброва, І.Й. Дорош, М.І. Кісіль, М.Ю. Коденська, І.В. Ліпсіц, О.В. Мертенс, А.А. Пересада, Г.М. Підлісецький, П.С. Рогожин, П.Т. Саблук, В.П. Савчук, О.Ю. Старіков, Т.С. Хачатуров, В.М. Хобта, В.Я. Шевчук та інші. Однак, незважаючи на багатоаспектність наукових до-

сліджень, питання, пов'язані з методикою розрахунку та аналізу додаткових показників економічної ефективності інвестицій у кормовиробництво залишаються недостатньо вивченими.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є висвітлення методики розрахунку та аналізу визначення додаткових показників економічної ефективності інвестицій у кормовиробництві та узагальнення на результатах діяльності на макрорівні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У процесі оцінок вигод і витрат діяльності вимагає застосовування критерій економічної ефективності загальноекономічного підходу. Під ефектом діяльності слід розуміти всі прямі, сукупні й непрямі вигоди, які одержують суб'єкти підприємницької діяльності. До складу витрат входять усі витрати, а також важливим є інвестиції, що здійснюються у процесі діяльності підприємств.

У світовий практиці проектного аналізу застосовують різноманітні методи оцінки ефективності інвестицій, які останніми роками набули поширення і в Україні. Для застосування їх у практиці сільськогосподарських підприємств, зокрема й по виробництву кормів і тваринницької продукції їх можна поділити на три групи:

— перша — традиційні методи оцінки ефективності інвестицій за допомогою співвідношення грошових надходжень з витратами;

— друга — методи оцінки ефективності інвестицій за бухгалтерською звітністю;

— третя — методи оцінки ефективності інвестицій, що грунтуються на теорії вартості грошей у часі.

Завдяки цим методам здійснюється інвестиційний аналіз проектів, тобто оцінюється і зіставляється їх інвестиційна привабливість. Головною метою такого аналізу є виявлення і використання можливостей підвищення їх ефективності [2].

Економічна ефективність інвестицій у кормовиробництві відіграє важливе значення, адже її підвищення означає, що на кожну одиницю витрат і ресурсів одержують більше кормів і доходу. Це має велике значення як для всього народного господарства, так і для кожного сільськогосподарського підприємства та населення країни [3].

По-перше, чим менше праці і ресурсів витрачається на одиницю продукції, тим більший результат можна одержати при тих же засобах, що дає можливість знизити ціни. Підвищення ефективності сприяє збільшенню виробництва кормів і повнішому задоволенню потреб тваринництва.

По-друге, ефективність інвестицій впливає на рівень роздрібних цін на деякі продукти харчування, виготовлені із продукції тваринництва (м'ясо-молочні продукти, яйця, вовна, шкіра). Рівень цін завжди пов'язаний із суспільно необхідними витратами на виробництво цієї продукції.

По-третє, підвищення ефективності впливає на збільшення доходів та рентабельність сільськогосподарських підприємств. Чим більше вони виробляють і продають кормів, чим дешевше їм обходяться корми власного виробництва, тим вищі їх доходи, тим більше засобів можуть вони виділити для розвитку сільськогосподарського виробництва, підвищення оплати праці та поліпшення соціальних умов. Це є важливою умовою вільного підприємництва, що передбачає розвиток сільськогосподарських підприємств в основному за рахунок результатів власної діяльності.

Також важливим є підвищення економічної ефективності інвестицій у кормовиробництві в умовах ринкових відносин, коли кінцева оцінка діяльності того чи іншого підприємства здійснюється на ринку відповідного товару, бо в умовах конкуренції виграє той товаровиробник, який має нижчу собівартість продукції та високу її якість [4; 5].

Кормовиробництво, як і інші сфери економіки, розглядають ефективність в органічному зв'язку з досягненням соціальних результатів, соціального ефекту. Будь-які заходи, спрямовані на підвищення ефективності кормовиробництва та тваринництва, необхідно оцінювати не тільки з економічних позицій, а й з урахуванням соціального результату (поліпшення умов праці, соціально-культурного обслуговування на селі, підвищення оплати праці тощо). Також важливо забезпечити й екологічний ефект, дотримання рівноваги в природі, що особливо важливо в зв'язку з прискоренням науково-технічного прогресу [6].

З метою стимулювання виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції держава може надати товаровиробникам певні пільги через податкові, кредитні, амортизаційні, митні та інші механізми для забезпечення соціального ефекту. Ці пільги збільшують вигоди, які одержують суб'єкти підприємницької діяльності, але у макроекономічному аспекті є витратами суспільства. Зазначені та інші аналогічні випадки слід враховувати при визначенні відповідно ефекту і витрат.

В оцінках ефективності вкладень можна застосовувати різні системи виміру витрат. Залежно від домінуючих у суспільстві економічних теорій і рівня дефіцитності ресурсів у світовій практиці застосовують наступні системи виміру ресурсів або витрат у натуральних, вартісних, трудових і енергетичних одиницях. У разі визнання одиниці певного виду ресурсів стандартною, в оцінках їх ефективності використовують натуральні показники площі земельних угідь, кількості або розміру об'єктів, поголів'я продуктивної та робочої худоби, чисельності працюючих тощо. При цьому ефективність визначається показниками розміру ефекту з розрахунку на одиницю ресурсів, виражених у натуральній формі. Важливим показником, що відображає сукупність майнового комплексу чи окремого об'єкта та використовується у світовій і вітчизняній практиці, є виробнича потужність, наприклад, ферми, цеху, продуктивність землі, тварин тощо. Коефіцієнт використання виробничої потужності характеризує рівень ефективність менеджменту по здійсненню агробізнесу з використанням наявної потужності.

Через неспівпадання вигод і витрат у часі критерій економічної ефективності вкладень у сільськогосподарське виробництво вимагає врахування минулих, теперішніх і майбутніх витрат і вигод. Тому економічний результат і витрати слід привести до теперішньої або майбутньої вартості.

Таблиця 1. Додаткові показники економічної ефективності інвестицій у кормовиробництво

Показник	Формула розрахунку абсолютних значень показників за:		Зміна показника в періоді, що аналізується проти попереднього періоду (гр.3 – гр.2)
	попередній період	період, що аналізується	
Одержано на 1 га сільськогосподарських кормових угідь, грн.			
Загального доходу (або чистого прибутку)	(ЗД1 [або ЧП1] / З1) х 1000	(ЗД2 [або ЧП2] / З2) х 1000	(+) збільшення, (-) зменшення
Грошового потоку	ГП1 / З1 х 1000	ГП2 / З2 х 1000	(+) збільшення, (-) зменшення
Повного ефекту	ПЕ1 / З1 х 1000	ПЕ2 / З2 х 1000	(+) збільшення, (-) зменшення
Одержано на 1 грн капіталу, грн.			
Загального доходу (або чистого прибутку)	(ЗД1 [абоЧП1] / Ф1) х 1000	(ЗД2 [або ЧП2] / Ф2) х 1000	(+) збільшення, (-) зменшення
Грошового потоку	ГП1 / Ф1 х 1000	ГП2 / Ф2 х 1000	(+) збільшення, (-) зменшення
Повного ефекту	ПЕ1 / Ф1 х 1000	ПЕ2 / Ф2 х 1000	(+) збільшення, (-) зменшення
Одержано на 1 середньорічного працівника, грн.			
Загального доходу (або чистого прибутку)	(ЗД1 [або ЧП1] / Р1) х 1000	(ЗД2 [або ЧП2] / Р2) х 1000	(+) збільшення, (-) зменшення
Грошового потоку	ГП1 / Р1 х 1000	ГП2 / Р2 х 1000	(+) збільшення, (-) зменшення
Повного ефекту	ПЕ1 / Р1 х 1000	ПЕ2 / Р2 х 1000	(+) збільшення, (-) зменшення

Також система показників має відображатися рівень ефективності використання усіх складових кормовиробництва. При цьому частина показників повинна відображати загальногалузеві ознаки, а інші — натуральний, умовно-натуральний (базисно-натуральний) і вартісний аспекти економічної ефективності кормовиробництва.

Окрім того, групи показників мають відображати загальний рівень економічної ефективності кормовиробництва, ефективність використання окремих видів ресурсів чи витрат, а також екологічну та енергетичну ефективності кормовиробництва.

Запропоновану систему додаткових показників загальної економічної ефективності інвестицій у кормовиробництво наведено в таблиці 1.

Система додаткових показників свідчить, про ефективність окремих напрямів складових витрат чи ресурсів.

Поглиблений аналіз економічної ефективності інвестицій у кормовиробництво дає змогу повніше виявляти резерви її підвищення, тому одночасно з основними показниками запропоновано до системи показників економічної ефективності їх інвестицій включити показники загального доходу, чистого прибутку, грошового

Таблиця 2. Додаткові показники економічної ефективності інвестицій у кормовиробництво на макрорівні

№ з/	Показник	Рік				Приріст у 2013 р. до 2012 р.
		2010	2011	2012	2013	
Одержано на 1 га сільськогосподарських кормових угідь, тис. грн.						
1	Загального доходу	5,0	6,8	7,8	9,3	1,6
2	Грошового потоку	5,2	7,0	8,0	9,6	1,6
3	Повного ефекту	5,5	7,6	8,8	10,3	1,5
Одержано на 1 грн капіталу, грн.						
4	Загального доходу	1,1	1,0	0,9	0,9	-
5	Грошового потоку	1,1	1,1	0,9	0,9	-
6	Повного ефекту	1,2	1,2	1,0	1,0	-
Одержано на 1 середньорічного працівника, тис. грн.						
7	Загального доходу	119,8	139,4	163,2	181,9	18,7
8	Грошового потоку	123,7	143,7	169,1	187,2	18,1
9	Повного ефекту	132,2	155,6	186,0	200,8	14,8

Джерело: складено автором за даними [7].

потоку, повного ефекту з розрахунку на 1 га сільськогосподарських кормових угідь, середньорічного працівника, гривню функціонуючого капіталу.

На основі даної методики проаналізуємо також додаткові показники загальної економічної ефективності інвестицій у кормовиробництво на макрорівні (табл. 2).

Дані таблиці 2. свідчать, що у кормовиробництві на макрорівні спостерігається зменшення показників ефективності інвестицій. На кожну вкладену в кормовиробництво гривну отримується все менший економічний ефект. Даний фактор є досить негативним для економіки та не зменшує інвестиційну привабливість галузі.

Враховуючи складність взаємодії чинників формування ефективності кормовиробництва та їх впливу на ефективність галузі, досить важко оцінити стан та перспективи її розвитку на основі якогось одного критерію неможливо. Тому система показників дає змогу вірно оцінити та співставити основні результати й витрати, а також обгрунтувати висновки щодо напрямів та резервів підвищення економічної ефективності кормовиробництва за різними критеріями.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Грунтуючись на загальному для всіх форм підприємницької діяльності критерії економічної ефективності інвестицій у виробництво сільськогосподарської продукції, зокрема й кормів, доцільно застосовувати показники економічного ефекту й ефективності, які найбільше враховують особливості конкретних форм підприємництва і відносин власності, а також інтереси зацікавлених сторін, а також забезпечити ці інтереси по видах виробництва.

Важливим є використання запропонованої системи додаткових показників загальної економічної ефективності інвестицій у кормовиробництві, що дає змогу здійснити всебічну оцінку результатів інвестиційної діяльності підприємств, а також обирати для реалізації такі інвестиційні проекти і заходи у кормовиробництві, що забезпечують вищий рівень ефективності порівняно з відповідним показником по господарству, або визначити черговість здійснення проектів залежно від рівня їх окупності. У макроекономічних оцінках ефективності інвестицій сільськогосподарських підприємств слід застосовувати показник його "соціального ефекту", який визначається розміром сукупних витрат підприємства на досягнення соціальних вигод його учасників і членів їх сімей, а також розроблену у процесі досліджень систему показників: основних — зміни обсягів валового доходу, чистого прибутку, чистого грошового потоку, повного ефекту, соціально-економічного ефекту на 1 грн. інвестицій; додаткових — зміни показників валового доходу, чистого прибутку, традиційного грошового потоку, повного ефекту, соціально-економічного ефекту з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь, на одного працівника, на 1 грн. капіталу, досягнуті і в звітному періоді порівняно з базовим.

ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі грунтуються на особливості визначення ефективності інвестицій зумовлені, насамперед існуванням різних форм господарювання.

Кожна форма підприємницької діяльності та господарювання має свої особливості формування потоку доходів і витрат та економічні інтереси (пріоритети) співвласників. У зв'язку з цим в подальшому важливо також об'єктивно оцінити економічну ефективність інвестиційної діяльності, виходячи з інтересів співвласників капіталу, завдань аналізу та із застосуванням найбільш придатних для конкретної форми підприємницької діяльності методів і показників аналізу.

Література:

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: підручник. — 2-ге вид., доп. і перероблене / В.Г. Андрійчук. — К.: КНЕУ, 2002. — 624 с.

2. Гойко А.Ф. Методи оцінки ефективності інвестицій та пріоритетні напрями їх реалізації. — Київ: ВІРА-Р, 1999. — 320 с.

3. Голубєва Т.С., Колос І.В. Методологічні підходи до оцінки ефективності діяльності підприємства // Актуальні проблеми економіки. — №5 (59), 2006.

4. Кісіль М.І. Інвестиційне забезпечення розвитку аграрного виробництва та сільських територій / М.І. Кісіль // Менеджмент: Збірник наукових праць. — К., 2009. — № 11. — 225 с.

5. Кісіль М.І. Ефективність інвестицій сільськогосподарських виробничих кооперативів / Кісіль М.І., Ролінський О.В. — Київ: ННЦ "ІАЕ", 2006. — 228 с.

6. Месель-Веселяк В.Я. Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва / В.Я. Месель-Веселяк. — Економіка АПК. — 2005. — № 6. — С. 17—26.

7. Статистична інформація. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http: //www.ukrstat.gov.ua/

References:

1. Andrijchuk, V.H. (2002), Ekonomika ahrarnykh pidpryiemstv [Economics of agricultural enterprises], 2nd ed., KNEU, Kyiv, Ukraine.

2. Hojko, A.F. (1999), Metody otsinky efektyvnosti investytsij ta pryoritetni napriamy ikh realizatsii [Methods for evaluating the effectiveness of investments and priorities for their implementation], VIRA-R, Kyiv, Ukraine.

3. Holubieva, T.S. and Kolos, I.V. (2006), Methodological approaches to evaluating the effectiveness of the company, Aktual'ni problemy ekonomiky, vol. 5 (59).

4. Kisil', M.I. (2009), "The investment ensuring the development of agricultural production and rural territories", Menedzhment: Zbirnyk naukovykh prats', vol. 11. pp. 225.

5. Kisil', M.I. (2006), Efektyvnist' investytsij sil's'kohospodars'kykh vyrobnychykh kooperatyviv [The effectiveness of investments of agricultural production cooperatives], NNTs "IAE", Kyiv, Ukraine.

6. Mesel-Veselyak, V.J. (2005), "Improving the efficiency of agricultural production", Ekonomika APK, vol. 6, pp. 17—26.

7. State Statistics Committee of Ukraine (2014), Statistical information, available at: http://www.ukrstat.gov.ua/ (Accessed 28 September 2014).

Стаття надійшла до редакції 10.02.2015 р.